

90 éves a Váci Vízmű

Gombás Ernő · 2018. március 28.

IV. rész A háborús károk, helyreállítások. Új utakon

1944. december 5-én délután a nyugati szövetségesek repülőgépei szőnyegbombázást hajtottak végre a város déli részén fekvő üzemekre, aminek következtében a víz és csatornahálózat is több helyen komoly károkat szenvedett.

December 7-én este megszűnt az áramszolgáltatás, s ezért 8-án már nem volt vize a városnak. A derítőtelepet előtötte a szennyvíz, s csak a legfontosabb gépeket tudták gyorsan kimenteni.

December 8-án a szovjet csapatok rohammal foglalták el a várost, s így Vác épségben került ki a háborúból. A közműveket azonban – részben a bombázás, részben a felszabadító harcok miatt – súlyos sérülések érték.

A vízmű dolgozói és a városban élő szerelők a Káptalan utcai központból indulva **Köbl Géza csömester** és **Oláh Antal szerelő** irányításával, rohammunkával helyreállították a víz és csatornahálózatot. Mivel az országos hálózatból történő energiaellátás belátható időn belül nem volt lehetséges, áramot a vízműnek kellett előállítani. A vállalat szakembereinek találékonysága, ügyszeretete és a közösség iránti felelőssége talált is megoldást. **Payer Pál** és **Blaha Mihály gépészek** irányításával a derítőtelepi áramgenerátort a váci mész-homok téglagyárba szállították. Itt volt megfelelő mennyiségű szén, s így a generátor a gőzgép meghajtása útján áramot tudott adni Buki-szigetnek és a derítőtelepnek. Természetesen csak részleges üzemelésre nyílt így lehetőség, az is csak egy szivattyúval. A téglagyárban kb. 3 hétig volt elegendő szén. Amikor az elfogyott, a Váci Kötszövő gyár adott napi 2-3 órán keresztül áramot a vállalatnak, majd a Büntetőintézet és a Bélésgyár is segített. Ez az állapot 1945. április elejéig az országos hálózat áramszolgáltatásának a megindulásáig tartott.

1945-ben a vízmű mennyiségileg és minőségileg egyaránt biztosította a város vízellátását. Ebben az időben a lakosság száma lényegesen nem növekedett, s az ipar sem heverte ki háborús sebeit. Ezért 1946-ig csak a szükségesnek megfelelő szakaszos üzemelésre került sor. 1946 után azonban olyan változások zajlottak le, amelyek miatt a vízmű áttért a folyamatos vízszolgáltatásra.

A hároméves terv keretében, s az első ötéves terv időszakában Vácott nagy ipari fejlődés zajlott le. Új üzemek létesültek, mint pl. a Hajógyár, a Híradástechnikai Anyagok Gyára, több tanácsi vállalat stb., és a nagyobb múlttal rendelkező üzemekben pedig óriási rekonstrukciókat hajtottak végre. (Forte, Könnyűipari Öntöde, a négy textil üzem stb.) Ennek következtében a vízigények rohamosan növekedtek.

Jellemző, hogy az **1945. évi 630 803** köbméterrel szemben **1952-ben már 1 314 788** köbméter volt az éves víztermelés. Ez csak a kutak túlzott igénybevételével volt lehetséges, aminek következtében a 30 csőkút vízhozama napról napra csökkent. A vízminőség is romlott azáltal, hogy a Kurtz féle vas és mangántalanítót kiiktatták a technológiai folyamatból, mivel a megnövekedett vízmennyiséget nem volt képes megszűrni. Ezáltal a lassúbb vízáramlású vezeték szakaszokban erősen megnövekedett a vas és mangániszap lerakódás. Mind gyakoribb lett a vízhiány. 1950-ben már többször előfordult, hogy a deákvári ellennyomó medencébe nem jutott el a víz. Az állandósult vízhiány megszüntetésére a vízmű vezetősége tervet készített. A bővítési és fejlesztési munkák több ütemben zajlottak le 1952-től 1960-ig.

1952 - '53-ban saját vállalkozásban 6 mederkút épült. A kutakat a budapesti meder kutak mintájára a Duna sodorvonalának szélébe telepítették egymástól 25 méter távolságra. A tervezés és a kivitelezés során a szakmai segítség nagyon szép példáját nyújtották a Fővárosi Vízművek vezetői (**Lindermayer Kálmán, Abos Brunó és még sokan mások**), akik a szakmai tanácsadás mellett önzetlen anyagi támogatásukkal is hozzájárultak a város vízellátási problémáinak a megoldásához.

A kutakkal párhuzamosan épült a szigeti gyűjtőkút, amely a hat mederkút vizét szivornyarendszerrel gyűjtötte össze. A gyűjtőkútból a víz közvetlen szivattal, illetve nyomással került a házi szolgálati medencékbe. Ugyancsak ekkor épült meg a vízműtől a város széléig terjedő, mintegy 2 km hosszúságú, 300 mm átmérőjű azbeszt-cement csővezeték is.

- 1955 - 58-ban egy tisztavíz szivattyút és egy nyersvíz szivattyút építettek be. ezzel egy időben megépült Buki-szigeten 7 parti szűrészű kút, az eredeti kutaktól a Duna felőli oldalon 10 m-re, egymástól pedig 30 m-re.
- 1958 -59-ben az eredeti 2 db 500 köbméteres deákvári víztározó medence mellé újabb 2 db 500 köbméteres medence épült.
- 1950 és 1960 között a vízmű saját vállalkozásban 20 km hosszúságú hálózatot épített, s a lakossági bekötések számát 1500-ról 2800-ra emelte. ebben az időszakban a lakossági vízfogyasztás a háromszorosára nőtt.

Az előzőekben részletezett létesítménybővítési munkákban a Fővárosi Vízművek mellett a Pest Megyei Kútfúró Vállalat volt a vállalat segítségére. Ezen túlmenően közreműködtek a város üzemei is, amelyek szívégyüknek tekintették a város vízellátásának megoldását.

A meder - és parti szűrészű kutak építésével és üzembe helyezésével a víztermelés megkétszereződött, az **1946. évi 1 054 293** köbméterrel szemben **1960-ban már 2 138 960** köbméter volt. A víztermelő és szolgáltató kapacitás növelésére fordított erőfeszítések ellenére sem volt elegendő a termelt vízmennyiség. A soha nem látott ipari fejlődést nem követték eléggé a járulékos beruházások, nem fejlődtek kellőképpen a közművek. A vízhiány állandósult, s a folyamatos maximális igénybevételtől a vízmű berendezései, a gépek és a városi hálózat gyakran meghibásodtak. Az 1950-től 1960-ig terjedő évtized nehéz és súlyos megpróbáltatásokkal teli időszak volt a vízmű életében. Az egész kollektíva önfeláldozó, lelkiismeretes munkája eredményeképpen sikerült a városnak a katasztrofális vízhiányt elkerülnie.

Néhányan azok közül, akik oroszlánrészt vállaltak a munkából



Kristóf József igazgató, Kelemen József műszaki vezető, Laczkó István főgépész, Martinkovics Gyula szerelő, Toldi Kálmán szerelő, id. Proszka János vízmérőjavító

A csatornahálózat fejlesztése nem tudott lépést tartani a vízhálózat fejlődésével. 1948-ban a csatornahálózat hossza azonos volt az 1932. évvel. (szennyvízcsatorna 16, csapadékcatorna 15 km) Mint említettem a szennyvíztisztító telepen az ún. **Emscher kútnak** egy tökéletesített változata az **OMS kutak** kerültek megépítésre. Az OMS kutakkal történő szennyvíztisztítás az első ebben az időben, hazánkban. Működése kifogástalan volt mindaddig, amíg a túlterhelése be nem következett. Ezt a művet tulajdonképpen 20 ezer lakosú város részére létesítették, napi 2500 köbméteres kapacitással.

Kezdetben 500 - 600 köbméteres átemelés történt naponta. A harmincas évek végén ez a mennyiség duplájára emelkedett, 1945 - '46-ban pedig már 3 - 4 ezer köbméter szennyvizet emelt át az átemelő telep. Az ipari fejlődés és a kellően elő nem készített bekötések túlterhelték a szennyvíztelepet. 1962-ben már 5 ezer köbméter szennyvíz érkezett a telepre. A túlterhelés miatt a telep már nem tudta betölteni funkcióját, így az érkező szennyvizek tisztíthatatlanul kerültek a Dunába.

Fürdőszolgáltatás



A vízellátás és a szennyvízelvezetés mellett, a fürdőszolgáltatás az a klasszikus tevékenység, amelyet a fejlődő város igényeinek kielégítésére a víz- és csatornamű vállalat végzett.

Vác városában 1945 előtt fürdőmedence, vagy tisztasági fürdő nem volt. Fedett helyiségben való fürdésre is csak egy-két üzemben nyílt lehetőség (Kodak, Szövőgyár, Fonógyár, stb) Működött a városunkban egy rituális fürdő is. 1945 előtt közös fürdőzési lehetőség a Pokol szigeten üzemelő strandon, továbbá Kisvácon és Alsóvárosban volt. Meleg nyári napokon naponta 10 - 12 ezer ember is felkereste a szabad strandokat. Működött ezen kívül 1920 - '40 között a Dunán, a mai korzó térségében egy ún. kosaras fürdő, ahol némi úszásoktatás is folyt. A kosaras fürdő 15x8 m nagyságú, kabinokkal ellátott faépítmény volt, amely 2 m-es vízmélységben horgonyzott le, s egész a fenékgig dróthálóval volt körülkerítve. 1945 után, a Duna szabályozása következtében, a váci Duna-szakasz eliszaposodott, s mind nehezebb lett a fürdőhelyek kijelölése.

Mindezekre figyelemmel a városi tanács, karöltve a Víz-és Csatornaművekkal törekedett a fürdési lehetőségek bővítésére. Ennek érdekében a Pokol-szigeten 1000 személyes korszerű öltöző épült. Végre sikerült korszerű strandfürdőt is létesíteni a város központjában, 33,3 m-es úszómedencével. Építése 1947-ben kezdődött és 1949-ben fejeződött be. A munkában szinte a város összes dolgozója részt vettek, társadalmi munkával segítették a mielőbbi átadást. Az Országos Tervhivatal szakmai és anyagi segítséget adott, a művezetést a városi tanács műszaki osztálya végezte (**Pinke József, Szeidl József építész technikusok.**)

Kezdetben a medence feltöltését a városi hálózatról végezték. Ennek az volt a hátránya, hogy igen hideg volt a medence vize, s mire felmelegedett, a víz minősége annyira leromlott, hogy le kellett engedni. Vízvisszaforgató berendezés építése és a víz folyamatos vegyszerezése, tisztítása sem hozott komoly eredményt. A probléma megoldása csak 1969-ben sikerült.

Gyorsabban változott a vállalat szervezeti formája

Az a fúzió (szolgáltató közművek, a villany, a víz és csatornamű vállaltok összevonása), amelyről 1943-ban döntött a város képviselőtestülete, egészen 1949 végéig, az államosítások befejezéséig fennállott.

Az összevont szolgáltató vállalat, illetve közművek igazgatója Zsoldos Miklós villamosmérnök, az akkori villamosmű igazgatója lett, akinek irányításával 1945 után, a közművek helyreállítása során kimagasló teljesítményt ért el a vállalat. Ez az üzemi forma a feladatok gyors növekedésével már nem tudta betölteni szerepét. Az államosítások mellett ez is szerepet játszott abban, hogy a szolgáltató egységek önálló vállalatként folytatták működésüket.



Ennek megfelelően 1949 októberében újjászerveződött a Vác Városi Víz és Csatornamű Vállalat.

Az első munkásigazgató **Medgyes Ferenc** a vízmű szerelője lett, aki 1952-ig volt ezen a poszton. Utóda 1952. október 1-től ugyancsak a vállalat egyik vízvezeték-szerelője, **Kristóf József** lett.

Tevékenységének időszakában valósult meg a város nagy ipari fejlődése, amit a közművek bővítése nem követett. Nagy harc folyt a víz biztosítása érdekében, de a vízhiány ennek ellenére gyakori volt. 1954-ben a vállalat új, számára nem előnyös szervezeti formát vett fel. 1954. július 1-én, kormányhatározat alapján Városi és Községgazdálkodási Vállalat jött létre a Víz-és Csatornaműből, az Ingatlankezelő Vállalatból, a Kertészeti Vállalatból és a Mosodából. A vízmű a vállalatnak egy részlegeként működött.

Kristóf Józsefet 1960. szeptember 30-tól **Király Zoltán** főkönyvelő megbízott igazgató, 1961. február 15-től **Száva György**, majd **File Sándor** követték a vállalat élén.

Forrás: ugyanaz, mint az első részben

Fotók: Dunai fürdő, Kristóf József, Kelemen József, Martinkovics Gyula, Laczkó István, id. Proszka János, Toldi Kálmán, Medgyes Ferenc,

Következik az V. rész: A vállalat fejlődése, térségi vízművé alakulás 1960-tól - 1972-ig

